

TRT REPERTUARINDA BULUNAN HİCAZ MAKAMINDAKİ DİNÎ ESERLERİN BESTECİ, USÛL VE FORM AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Ferdi KARAÖNÇEL²

²Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği Programı ferdikaraoncel(at)gmail.com, ORCID: 0000-0001-9519-1003

Karaönçel, Ferdi. “TRT Repertuarında Bulunan Hicaz makamındaki Dinî Eserlerin Besteci, Usûl ve Form Açısından İncelenmesi”. idil, 63 (2019 Kasım): s. 1529-1547. doi: 10.7816/idil-08-63-11

Öz

Bu araştırmada, Hicaz makamındaki ilk dinî eserin tespit edildiği 18. yüzyıldan başlayarak 21. Yüzyıla kadar geçen zaman diliminde, Hicaz makamında bestelenen ve TRT repertuarına alınan dinî eserlerin bestecileri, formları ve usûlleri açısından dağılımları incelenmiştir. 18. yüzyıldan başlayarak 21. yüzyıla kadar geçen zaman aralığında Hicaz makamında bestelenen eser sayıları, besteciler, kullanılan usûl ve formların çeşitliliği tespit edilmiş ve tablolar halinde yüzyıllara göre başlıklar altında verilmiştir. Araştırma verileri TRT Türk Sanat Müziği sözlü eserler repertuarı ve ilgili kaynakların taranması yolu ile elde edilmiştir. Yapılan kaynak taramalarında bilimsel makaleler, konu ile ilgili edvarlar ve kitaplardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: makam, Hicaz makamı, Dinî Müzik Eserleri, Form, Usûl

Makale Bilgisi

Geliş: 13 Ağustos 2019

Düzeltilme: 20 Eylül 2019

Kabul: 18 Ekim 2019

¹Bu çalışma Ferdi Karaönçel tarafından hazırlanmış olan “TRT Repertuarında Bulunan Hicaz Makamındaki Dinî Eserlerin Besteci, Usûl ve Form Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

© 2019 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Türk müzik kültürü geçmişten günümüze kadar araştırmacıların ilgisini üzerine toplamış ve bu konu ile ilgili birçok araştırma ve yayın yapılmıştır. Türk müzik kültürünü incelerken; konuyu müziksel olarak incelemek yerine Türk kültürünün özellikleri ve insanların yaşayış şekillerini de dikkate alarak konuya yaklaşılmaması gerekmektedir. Bu şekildeki yaklaşım Türk müzik kültürünün bilimsel olarak daha ayrıntılı incelenmesini ve geçerliliği olan veriler elde edilmesini sağlayacaktır.

Araştırmalara göre Rauf Yekta (1871- 1935) Türk müziğinin Tarihi ile ilgilenen kişiler arasında ilk sırada gelmektedir. 1913 yılında Paris'te yayınlanan bir ansiklopedide Rauf Yekta "Turquie" başlığı ile Türk müziğini kapsamlı bir şekilde anlatan özet yazmıştır. Ancak 1914 yılında I. Dünya Savaşının çıkmasından dolayı bu yazı 1922 yılında yayınlanmıştır. Yekta bu yazısında Türk müziği tarihini de dönemlere ayırmadan özetlemiştir. Türk müzik tarihi birçok araştırmacı tarafından dönemsel olarak incelenmiştir. (Emin-Bedia-Hakan Ünkan üçlüsü, Gültekin Oransay, İhsan Akıner, Nazmi Özalp, Onur Akdoğu ve Ercüment Berker)

Türk müziği ile ilgili kaynakların birçoğunda Türk müzik tarihi, bestecilerin hayatları ile ilgili bilgiler, makamlar, çalgılar, usûl ve formlar ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Ancak bu kaynaklarda Türk müziği repertuarı ile ilgili geniş çaplı bir araştırmanın olmadığı görülmektedir. Makamlarının geçen zaman diliminde ne şekilde, hangi sıklıkta kullanıldığı, bestecilerin hangi makamları, usûlleri ve formları tercih ettiğine yönelik bilgilere de bu kaynaklarda rastlanılmamaktadır. Bu araştırmada, ulaşılamayan bilgilerin bir parçasını tamamlamak amacı ile TRT repertuarında yer alan Hicaz makamındaki dinî eserlerin besteci, form ve usûl dağılımları açısından incelemesi yapılmıştır.

Yüzyıllara göre incelenen tablolarla geçmeden önce Türk müziği içerisinde yer alan makam, usûl ve form kavramlarının neler olduğu kısaca tanımlanmıştır.

Hicaz makamı

Onur AKDOĞU'nun "Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri" adlı çalışmasında Hicaz makamının çıkıcı bir yapıya sahip olduğu, dizisinin VI+4 şeklinde; yani Hicaz dörtlüsünün tiz tarafına bir Rast beşlisi eklemek şartı ile oluştuğu, dizisinin aralıkları pestten tize doğru "SAS+TKST" ve tizden pese doğru "TSKT+SAS" tertibinde sıralandığı belirtilmektedir. Yine aynı çalışmada dörtlü ile beşlinin birleştiği yerde bulunan sesin (dördüncü derece) güçlü vazifesini taşıdığı, makamın asıl yerinin "Dügâh" perdesi olduğu söylenmektedir. Hicaz makamında bir nota yazılırken donanımda "Si" notası için bakiye bemolü, "Fa" ve "Do" notası için bakiye diyezinin konulduğu söylenmektedir (Akdoğu, 1993).

Nermin KAYGUSUZ'un yayına hazırladığı "Muallim İsmail Hakkı Bey ve Mûsikî Tekâmül Dersleri" adlı eserde Hicaz makamının kendi başına bir makam olduğu, dügâh perdesinde karar verdiği, seyrin de ise ilk olarak Hüseyini perdesinde asma karar yaptıktan sonra Dügâh, Kürdi ve Hicaz perdelerine de asma karar yaparak sonrasında Dügâh perdesinde karar vermesi şeklinde tanımlamıştır (Kaygusuz, 2006).

Usûl

Hüseyin Sâdeddin AREL, usûlün belirli bir dizi ile yapılan ve şekli belirlenen ölçülerden ibaret olduğu şeklinde açıklamıştır.

Çeviriyazısı Erol BAŞARA tarafından yapılmış olan "Gül-Zâr-ı Mûsikî" adlı eserde ise usûl şöyle tanımlanmıştır: "Usûl-Nagamâtın vezni olmakla her bir nağme usûle tatbik olunmadıkça kâ'ide-i mûsikîye mugayirdir. Mûsikîye heveskâr olan bir mübtedî nin nagamâtdan akdem, usûlü ta'lîm ve tahsîl eylemesi lazımdır." Yine aynı eserde, "Usûl bir takım darblardan müteşekkildir. Bunun için usûlden evvel usûlü teşkil eden darbın ne demek olduğunu bilmek lâzımdır. Darb, nagamâtın medd ve kasrı ve mâ-beynlerinin mikdâr-ı faslı olan bir zamandan kinâyedir. Bu darb tâbi' olduğu hareket ve reftâra göre üç bahre mensuptur" (Başara, 2007:7).

Form

Cinuçen TANRIKORUR formu, dünya üzerinde bulunan edebiyat türlerinde zaman içerisinde oluşan önemli edebî kurallar ve kalıplar gibi çeşitli türdeki müziklerde de zaman içerisinde oluşan beste

kalıplarının olduğu ve bestekârların eserlerini oluştururken bu kalıplara uymak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu kalıpların adına ise genel olarak Fransızcadan alınan bir terimle "form" denildiğini söylemektedir.

Yöntem

Bu çalışma betimsel tarama modelinde literatür taraması kullanılarak yapılmıştır. "Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır" (Karasar, 2011:77). Araştırmada TRT Türk Sanat Müziği sözlü eserler repertuarında yer alan Hicaz makamındaki dinî eserler besteci, usûl ve form açısından yüzyıllara göre incelenmiş ve oluşturulan tablolar ilgili yüzyıl başlığı altında verilerek yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

18.Yüzyıl

TRT repertuarında bulunan Hicaz makamındaki ilk dinî eserler bu yüzyılda karşımıza çıkmaktadır. 18. yüzyıla ait iki eser vardır. Bu eserlerden ilki Ali Şîrûganî (Dede)'ye aittir. İlahi formu tercih edilen bu eserde Düyek usûlü kullanılmıştır. İkinci eser ise Mustafa Efendi (Çalâkzade)'ye aittir. Tevşih formu tercih edilen bu eserde Evsat usûlü tercih edilmiştir. Bu eserler Hicaz makamındaki dinî eserlerin ilk örnekleridir. (Bkz: Tablo 1)

Tablo 1 18. Yüzyılda Hicaz makamında Bestelenmiş Olan

Dinî Eserler				
Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Ali Şîrûganî (Dede)	1	Ey garip bûlbûl diyârın kandedir	İlahi	Düyek
Mustafa Efendi (Çalâkzâde)	2	Tende cânım canda cânânım Muhammed Mustafa	Tevşih	Evsat

19. Yüzyıl

19. yüzyılda bestelenen dinî eser sayısını 18. yüzyılda bestelenen dinî eser sayısı ile kıyasladığımızda bestelenen eser sayısının oldukça arttığını görmekteyiz. 19. yüzyılda 9 bestecinin 13 eser bestelediği görülmektedir. Bu besteciler Kazasker Mustafa İzzet Efendi, Zekai Dede, Dede Efendi, Şikârizade Ahmet Efendi, Hâfız Mehmet Efendi, Hacı Şakir Efendi (Hopçuzade), Adile Sultan, Rıfat Bey (Sermüezzın) ve Mustafa Efendidir. Adile Sultan bu yüzyılda Hicaz makamında dinî eser besteleyen ilk ve tek kadın bestecidir. Hicaz makamında Durak ve Şuğul formundaki ilk eserler bu yüzyılda Dede Efendi ve Zekâî Dede tarafından bestelenmiştir. Dede Efendi Durak formunda bestelediği eserde serbest usûl kullanırken Zekâî Dede bestelediği Şuğul formundaki eserinde Sofyan usûlünü kullanmıştır. Dede Efendi ve Zekâî Dede bu yüzyıldaki diğer dinî eserlerini ise İlahi formunda ve Sofyan usûlü kullanarak bestelemişlerdir. Bu yüzyılda Adile Sultan tarafından Hicaz (Hümâyun) bir dinî eser görülmektedir. Bu eserde İlahi formu ve Sofyan usûlü kullanılmıştır. 19. yüzyıldaki diğer bestecilerin eserleri ise İlahi formunda olup Sofyan, Düyek ve Evsat usûlleri kullanılarak bestelenmiştir. (Bkz: Tablo 2)

Tablo 2 19. yüzyılda Hicaz makamında Bestelenmiş Olan Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Dede Efendi	1	Aşinâ-yı aşk olandan ah ü zâr eksik değil	Durak	Serbest
Dede Efendi	2	Eyâ âlemlerin şâhı tecelli kıl teselli kıl (Şehitlerin ser çeşmesi)	İlâhi	Sofyan
Dede Efendi	3	Şehitlerin ser çeşmesi(Eyâ âlemlerin şâhı)	İlâhi	Sofyan
Dede Efendi	4	Gelin gidelim Allah yoluna	İlâhi	Sofyan
Zekâî Dede	5	Şerib tû bi kes-i üns-i mintin bî hamreti	Şuğul	Sofyan
Zekâî Dede	6	Yâ vasi-el mâğfîret hâlîme senden meded	İlâhi	Sofyan
Hacı Şâkir Ef.(Hopçuzâde)	7	Eyâ gafîl aç göztünü bir bak bu dünyâ hâlîne	İlâhi	Düyek
Adile Sultan	8	"Gizlice şâha buyur"	İlâhi	Sofyan
Şikârizade Ahmet Efendi	9	Yâ Resûlallah bize gör n'itti asi ümmetin	İlâhi	Evsat
Kazasker Mustafa İzzet Efendi	10	Urum'da Acem'de görmediğin gördü	İlâhi	Evsat
Hâfız Mehmet Efendi (Ketânî)	11	Aşkın meyine kandın n'oldun ah gönül n'oldun	İlâhi	Sofyan
Rıfat Bey(Sermüezzîn)	12	Dâver-i aşr-i Muharrem'dir Hüseyn-i Kerbelâ	İlâhi	Düyek
Mustafa Efendi (Şeyh)	13	Gelin gidelim Allah yoluna	İlâhi	Düyek

20.Yüzyıl

20. yüzyılda Hicaz makamındaki dinî eserlerde ve bestecilerde büyük bir artış gözlemlenmiştir. Bu dönemde 19 besteci tarafından 48 eser bestelenmiş olup bu yüzyılda yoğun olarak İlâhi formu tercih edilmiştir. İlâhi formunu takiben Durak formu çok kullanılmıştır. Hicaz makamındaki ilk Dua ve Nefes formları bu yüzyılda karşımıza çıkmaktadır. Hicaz makamındaki Tevşih formu 18. yüzyıldan sonra tekrar 20. yüzyılda karşımıza çıkmaktadır.

Hicaz makamındaki dinî eserlerde Semai, Durak Evferi, Nim Evsat, Nim Sofyan, Devr-i Hindi, Fahte, Sofyan Aksak, Devr-i Revan, Aksak usûlleri ilk olarak bu yüzyılda kullanılmıştır.

Bu yüzyılda çok sayıda eser bestelendiğinden, tek tablo yerine en çok eseri bulunan Hüseyin Sadettin AREL, Bekir Sıtkı SEZGİN, Hüseyin SEBİLCİ, Zeki ALTUN, Doğan ERGİN ve Muallim İsmail Hakkı Bey'in eserlerinin ayrı tablolarla, bir eseri olan bestecilerin eserlerinin de başka tabloda verilmesi tercih edilmiştir.

Hüseyin Sadettin AREL

Hüseyin Sadettin AREL 8 tane Durak formunda 1 tane de İlâhi formunda eser bestelemiştir. Durak formundaki eserlerinin usûlleri Durak Evferi, İlâhi formundaki eserinin usûlü ise Aksaktır. Hüseyin Sadettin AREL 20. yüzyılda Hicaz makamındaki Durak formunu ve Aksak usûlü kullanan ilk bestecidir. (Bkz: Tablo 3)

Tablo 3 Hüseyin Sadettin AREL' in Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Hüseyin Sadettin Arel	1	Ey "Can gözün açabilsem" diyenler	Durak	Durak Evferi
Hüseyin Sadettin Arel	2	Kim ki aşkın darına ber-dâr olur	Durak	Durak Evferi
Hüseyin Sadettin Arel	3	Bülbül-i şûrîdeyim gülden nasîbim var benim	Durak	Durak Evferi
Hüseyin Sadettin Arel	4	Nedir bu katralarda bahri ummân olduğun cânâ	Durak	Durak Evferi
Hüseyin Sadettin Arel	5	Ben harâbat ehliyim yoktur kararım tâ ebed	Durak	Durak Evferi
Hüseyin Sadettin Arel	6	Dil hanesi mir'at-ı Hak Sırr-ı Cemalullahı gör	Durak	Durak Evferi
Hüseyin Sadettin Arel	7	Andım yine ol bezmi mestânelik elverdi (Rahatfeza ile aynı)	Durak	Durak Evferi
Hüseyin Sadettin Arel	8	Hemîşe bülbülün gülşende feryadı muhabbettir	Durak	Durak Evferi
Hüseyin Sadettin Arel	9	Vesvese-i ten güzest... (Arel Karcıgar Mevlevî Ayininde de aynı sözleri kullanmıştır.)	İlahî	Aksak

Bekir Sıtkı SEZGİN

Bekir Sıtkı SEZGİN 8 tane İlahi formunda 1 tane de Durak formunda eser bestelemiştir. İlahi formunda bestelediği eserlerinde Sofyan, Nim Sofyan, Düyek, Değişmeli (Sofyan-Aksak), Devr-i Hindî usûllerini tercih etmiştir. Durak formunda bestelediği eserinde ise Durak Evferi usûlünü kullanmıştır. Bekir Sıtkı SEZGİN, 20. yüzyılda Hüseyin Sadettin AREL'den sonra Hicaz makamında Durak formunu kullanan ikinci bestecidir. Bekir Sıtkı SEZGİN aynı zamanda 20. yüzyılda Hicaz makamındaki dinî eserlerde değişmeli usûl kullanan (Sofyan-Aksak) ilk bestecidir. (Bkz: Tablo 4)

Tablo 4 Bekir Sıtkı SEZGİN' in Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Bekir Sıtkı Sezgin	1	Ben bilmez idim gizli ayân hep sen imişsin	Durak	Durak Evferi
Bekir Sıtkı Sezgin	2	İsm-i sübhan virdin mi var	İlahî	Sofyan
Bekir Sıtkı Sezgin	3	Susuzluktan kavrulmadan suyun kadri bilinir mi	İlahî	Sofyan
Bekir Sıtkı Sezgin	4	Ben bu yolu bilmez idim	İlahî	Nim Sofyan
Bekir Sıtkı Sezgin	5	Mevlâ'm sana ersem diye aşka düşen pervâneyim	İlahî	Nim Sofyan
Bekir Sıtkı Sezgin	6	Ey gönül her ne dilerse sende iste sende bul	İlahî	Devr-i Hindî
Bekir Sıtkı Sezgin	7	Hak'dan inen şerbeti içtik Elhamdülillah	İlahî	Sofyan-Aksak (Değişmeli)
Bekir Sıtkı Sezgin	8	Hüdâ Rabbim Nebim hakka Muhammed'dir Resûlullah	İlahî	Düyek
Bekir Sıtkı Sezgin	9	Kâinâta ibtida vahdet şüuru eyledi senden südür	İlahî	Düyek

Zeki ALTUN (Hâfız)

Zeki ALTUN (Hâfız)'nın Hicaz makamında bestelediği 5 dinî eseri vardır. Hicaz makamında bestelediği eserlerinin tümünün formu İlahidir. Zeki ALTUN (Hâfız) Hicaz makamında bestelediği dinî eseri eserleri için Düyek, Sofyan ve Semai usûllerini seçmiştir. Hicaz makamındaki İlahi formunda Muallim İsmail Hakkı Bey'den sonra Semai usûlünü kullanan ikinci bestecidir. (Bkz: Tablo 5)

Tablo 5 Zeki ALTUN (Hâfız)' nun Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Zeki Altun (Hâfız)	1	Mevlâ'm sana ersem diye aşka düşen pervâneyim	İlahi	Semâî
Zeki Altun (Hâfız)	2	Alemler müştâk sana	İlahi	Düyek
Zeki Altun (Hâfız)	3	Devran olur derde derman	İlahi	Düyek
Zeki Altun (Hâfız)	4	Ye berku şemi bellig selemi	İlahi	Düyek
Zeki Altun (Hâfız)	5	Derman budur her derde	İlahi	Sofyan

Doğan ERGİN

Doğan ERGİN'in Hicaz makamında bestelediği 5 dinî eseri bulunmaktadır. Bu dinî eserlerin tamamının formu ilahi'dir. Doğan ERGİN Nim Evsat, Fahte, Sofyan ve Düyek usûllerini tercih etmiştir. İlahi formunda Nim Evsat ve Fahte usûlünü kullanan ilk kişidir. (Bkz: Tablo 6)

Tablo 6 Doğan ERGİN' in Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Doğan Ergin	1	Bakıp cemâl-i yâre çağırırım dost dost	İlahi	Nim Evsat
Doğan Ergin	2	Gönül hûn oldu şevkînden boyandım yâ Resûlallah	İlahi	Fahte
Doğan Ergin	3	Her kelâmın âlâsı Lâ ilâhe illâllah	İlahi	Sofyan
Doğan Ergin	4	Mevlâm aşkın meydanına yanmağa geldik	İlahi	Sofyan
Doğan Ergin	5	Aşkınla yandır sultânım Allah	İlahi	Düyek

Hüseyin SEBİLCİ (Hâfız)

Hüseyin SEBİLCİ (Hâfız)'nin Hicaz makamında bestelediği 4 dinî eseri bulunmaktadır. Bu dinî eserlerin tamamının formu ilahi'dir. Hüseyin SEBİLCİ (Hâfız) Devr-i Hindî, Düyek ve Sofyan usûllerini tercih etmiştir. (Bkz: Tablo 7)

Tablo 7 Hüseyin SEBİLÇİ (Hâfız)' nin Hicaz makamında Bestelediği Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Hüseyin Sebilci(Hâfiz)	1	Derdinle doldum bilmezem n'oldum	İlâhi	Düyek
Hüseyin Sebilci(Hâfiz)	2	Gece gündüz döne döne istediğim Hak'dır benim	İlâhi	Düyek
Hüseyin Sebilci(Hâfiz)	3	Ey Hâlik u ey Lâ-yezâl	İlâhi	Sofyan
Hüseyin Sebilci(Hâfiz)	4	Matla-i nûr-i ilâhidir yüzün yâ Mustafa	İlâhi	Devr-i Hindî

Muallim İsmail Hakkı Bey

Muallim İsmail Hakkı Bey Hicaz makamında 3 dinî eser bestelemiştir. Eserlerinde Dua, Tevşih ve İlâhi formlarını kullanmıştır. 20. yüzyılda Hicaz makamındaki dinî eser formlarından, Dua ve Tevşih formlarını kullanan ilk ve tek bestecidir. Eserlerinde Semai, Evsat ve Sofyan usûllerini tercih etmiştir. Muallim İsmail Hakkı Bey 20. yüzyılda Hicaz makamındaki dinî eserlerde Evsat usûlünü kullanan ilk ve tek bestecidir. Muallim İsmail Hakkı Bey aynı zamanda Hicaz makamındaki dinî eserlerde Semaî usûlünü ilk kullanan bestecidir. (Bkz: Tablo 8)

Tablo 8 Muallim İsmail Hakkı Bey'in Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Muallim İsmail Hakkı Bey	1	Cemâlin nûruna nisbet güneş bir nûr-i bî-ferdir	Tevşih	Evsat
Muallim İsmail Hakkı Bey	2	Dâim etsin Hazret-i Sultan Hamid Hanı Hüdâ	Dua	Semâî
Muallim İsmail Hakkı Bey	3	Affet bizi yâ Gaffâr şehri-siyâm hürmetine	İlâhi	Sofyan

Bir Eseri Olan Bestecilerin Eserleri

20. yy. Hicaz makamında bir dinî eseri olan bestekârlar tablo 9. da gösterilmiştir. Kâzım Uz (Muallim) 20. yüzyılda, Hicaz makamındaki dinî eserlerde Nefes formunu tercih eden ilk ve tek kişi, İzzettin Hümâyî Elçioğlu da 20. yüzyılda Hicaz makamındaki dinî eserlerde Devr-i Revân usûlünü tercih eden ilk ve tek kişidir. (Bkz: Tablo 9)

Tablo 9 Hicaz makamında Bir Dinî Eseri Olan Bestecilerin Eserleri

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Kâzım Uz (Muallim)	1	Canlar vatanından kopup hicrân ile geldim	Nefes	Düyek
Hüseyin Tolan (Hâfiz)	2	Arayı arayı bulsam izini	İlâhi	Sofyan

Hâfız Osman Efendi (Musul'lu)	3	Arif ol âyine-i insâne bak	İlâhi	Düyek
Şahabettin Efendi (Şeyh)	4	Buyruğun tut rahmanın tevhîde gel tevhîde	İlâhi	Sofyan
Kutbî Dede	5	Dağlar ile taşlar ile çağırayım Mevlâ'm seni	İlâhi	Sofyan
Mesûd Efendi	6	Ey âşıkân ey âşıkân	İlâhi	Sofyan
Sadettin Kaynak	7	Ey âşık-ı sâdıklar gelin Allah diyelim	İlâhi	Sofyan
Tevfik Kolaylı (Neyzen)	8	Ey rahmeti bol padişâh cürmüm ile geldim sana	İlâhi	Sofyan
Ahmet Irsoy (Hâfız-Zekâizâde)	9	Hamd Allah'a ki eltaf-ı amîm	İlâhi	Sofyan
Hâfız Yusuf Efendi	10	Mîlk-i cihan sultânı Abdülkâdir Geylânî	İlâhi	Düyek
İzzettin Hümâyi Elçioğlu	11	Öyle bir mahbuba verdim gönülümü almak muhâl	İlâhi	Devr-i Hindî
Ali Aşkı Bey(Beylikcizâde)	12	Yâ Rab garîb ü bî-kesem senden meded	İlâhi	Devr-i Revân
Kemâl Gürses	13	Yürük değirmenler gibi dönerler	İlâhi	Sofyan
Abdullah El Ferec	14	Ömrün bitirmiş vîrâne miyem	İlâhi	Nim Sofyan

21. Yüzyıl

21. yüzyıl, 20. yüzyıla karşılaştırıldığında besteci ve eser sayısında artış görülmüştür. 21. yüzyılda 32 besteci tarafından 55 eser bestelenmiş olup yoğun olarak İlâhi formu tercih edilmiştir. İlâhi formunun dışında 2 tane Dua formunda eser bestelenmiştir. Bu yüzyılda bestelenen 55 eserin içinden 5 tanesi Hicaz (Zirgüle), 1 tanesi de Hicaz (Hümâyün)'dur.

Bu yüzyılda Hicaz makamındaki dinî eserlerde Türk Aksağı, Müsemmen ve Düyek-Sofyan (değişmeli) usûlleri ilk defa kullanılmıştır.

Bu yüzyılda en çok eseri bulunan besteciler Sadun AKSÜT, Erdinç ÇELİKKOL, Aleaddin YAVAŞÇA, Cınuçen TANRIKORUR, Zeki ATKOŞAR ve Aslan HEPGÜR' dür.

Sadun AKSÛT

Sadun AKSÛT bu yüzyılda Hicaz makamında 5 dinî eser bestelemiştir. Bestelediği eserlerden 1 tanesi Hicaz (Zirgüle)' dir. Bestelediği eserler İlahi formundadır. Eserlerinde Düyek ve Sofyan usûllerini tercih etmiştir. (Bkz: Tablo 10)

Tablo 10 Sadun AKSÛT' ŪN Hicaz makamında Bestelemiř Olduđu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Sadun Aksüt	1	Aşkınla yandır Sultânım Allah	İlahi	Düyek
Sadun Aksüt	2	Hakkın emrin tatalım yasaklardan kaçalım	İlahi	Düyek
Sadun Aksüt	3	Kerim Allah Rahim Allah...	İlahi	Düyek
Sadun Aksüt	4	Cân ü gönülden seversen yalvar kul Allah'a yalvar	İlahi	Sofyan
Sadun Aksüt	5	Şeyhimin özünü severim sözünü	İlahi	Sofyan

Erdinç ÇELİKKOL

Erdinç ÇELİKKOL bu yüzyılda Hicaz makamında 5 dinî eser bestelemiştir. Bestelediği eserler İlahi formundadır. Eserlerinde Devr-i Hindi ve Sofyan usûllerini tercih etmiştir. (Bkz: Tablo 11)

Tablo 11 Erdinç ÇELİKKOL' un Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Erdinç Çelikkol	1	Tâ ezelden bir dönen var döndüren var mutlaka	İlahi	Devr-i Hindi
Erdinç Çelikkol	2	Muradımız birdir bizim gönümüzde sevgi bulmak	İlahi	Sofyan
Erdinç Çelikkol	3	O bir gül dü soldurdular insafsızca saldırdılar	İlahi	Sofyan
Erdinç Çelikkol	4	Sen bir gönül eri isen yorulmaya ne hakkın var	İlahi	Sofyan
Erdinç Çelikkol	5	Yollar Sübhân' a gider	İlahi	Sofyan

Aleaddin YAVAŞÇA

Aleaddin YAVAŞÇA bu yüzyılda Hicaz makamında 4 dinî eser bestelemiştir. Bestelediği eserler İlahi formundadır. Eserlerinde Sofyan, Düyek-Sofyan (değişmeli) ve Müsemmen usûllerini tercih etmiştir. (Bkz: Tablo 12)

Tablo 12 Aleaddin YAVAŞÇA' nın Hicaz makamında Bestelediği Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Aleaddin YAVAŞÇA	1	Ey yaradan Allah dil sana bendedir	İlahi	Sofyan
Aleaddin YAVAŞÇA	2	Sen aynı ayânımsın vârında sen ey rûhum	İlahi	Sofyan
Aleaddin YAVAŞÇA	3	Severim ben seni candan içeri	İlahi	Müsemmen
Aleaddin YAVAŞÇA	4	Yetiş gönül bu kavgayı bir ulu dâvâya götür	İlahi	DüyekSofyan(Değişmeli)

Cinuçen TANRIKORUR

Cinuçen TANRIKORUR bu yüzyılda Hicaz makamında 3 tane dinî eser bestelemiştir. Bestelediği eserlerin tamamı İlahi formundadır. Eserlerinde Sofyan ve Nim Sofyan usûllerini tercih etmiştir. (Bkz: Tablo 13)

Tablo 13 Cinuçen TANRIKORUR' un Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Cinuçen TANRIKORUR	1	Aşkın odu ciğerimi yaka geldi yaka gider	ilahi	Sofyan
Cinuçen TANRIKORUR	2	Gözlerini kaldır göğe incecikten rahmet yağar	ilahi	Nim sofyan
Cinuçen TANRIKORUR	3	Yâd-ı hayâl-i yâr ile gülzâre baktım ağladım	ilahi	Sofyan

Zeki ATKOŞAR

Zeki ATKOŞAR bu yüzyılda Hicaz makamında 3 tane dinî eser bestelemiştir. Bestelediği eserler İlahi formundadır. Eserlerinde Sofyan ve Evsat usûllerini kullanmıştır. 21. yüzyılda Evsat usûlünü tercih eden ilk ve tek kişidir. (Bkz: Tablo 14)

Tablo 14 Zeki ATKOŞAR' ın Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Zeki ATKOŞAR	1	Arayı arayı bulsam izini	ilahi	Sofyan
Zeki ATKOŞAR	2	N'idem ben bu gönül ile benim ile bir dem durmaz	ilahi	Evsat
Zeki ATKOŞAR	3	Varsam bir âmile sorsam hâlimi	ilahi	Sofyan

Aslan HEPGÜR

Aslan HEPGÜR bu yüzyılda Hicaz makamında 3 tane dinî eser bestelemiştir. Bestelediği eserler İlahi formundadır. Eserlerinde Sofyan, Nim Sofyan ve Müsemmen usûllerini tercih etmiştir. (Bkz: Tablo 15)

Tablo 15 Aslan HEPGÜR' ün Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Aslan HEPGÜR	1	Aşkın ile âşıklar yansın yâ Resûlallah	İlahi	Nim sofyan
Aslan HEPGÜR	2	Can ellerinden gelmişem fanî mekâm n'erlerem	İlahi	Sofyan
Aslan HEPGÜR	3	Yandım kül oldum düşeli aşka	İlahi	Müsemmen

İki Eseri Olan Bestecilerin Eserleri

21. yy. Hicaz makamında 2 dinî eseri olan bestekârlar tablo 16 da gösterilmiştir. 21. yüzyılda Dua formunda iki eser bestelenmiştir. Bu eserler Kâni Karaca ve Ahmet Hatipoğlu'na aittir. (Bkz: Tablo 16)

Tablo 16 Hicaz makamında İki Dinî Eseri Olan Bestecilerin Eserleri

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Kâni Karaca	1	Lebbeyk Allahümme Lebbeyk (Arafat duâsı)	Dua	Düyek
Kâni Karaca	2	Eli boş gidilmez gidilen yere	İlâhi	Düyek
Ahmet Hatipoğlu	3	Celle Rabb'i ve kader azze Rabb'i ve kaher	Dua	Sofyan
Ahmet Hatipoğlu	4	Ben bu yolu bilmez idim	İlâhi	Sofyan
Hakan Alvan	5	Ben bilmez idim gizli ayân hep sen imişsin	İlâhi	Sofyan
Hakan Alvan	6	Benem ol aşk bahrisi denizler hayran bana	İlâhi	Düyek
Halil İbrâhim Taşkent	7	Dağlar ile taşlar ile çağırayım Mevlâ'm seni	İlâhi	Sofyan
Halil İbrâhim Taşkent	8	Dosttan haber kim getirir	İlâhi	Düyek
Amir Ateş	9	İçimde bir dertli bûlbûl öter Yûnûs Yûnûs diye	İlâhi	Düyek
Amir Ateş	10	Gariplik tuttu boynumdan büker Mevlâ'ya Mevlâ'ya	İlâhi	Düyek
Cüneyt Kosal	11	Muharrem geldi can ağlar cihan ağlar cihan ağlar	İlâhi	Düyek
Cüneyt Kosal	12	N'eyleyeyim dünyâyı bana Allah'im gerek	İlâhi	Sofyan

Bir Eseri Olan Bestecilerin Eserleri

21. yüzyılda Hicaz makamında bir dinî eseri olan bestekârlar tablo 17 de gösterilmiştir. S. Eyyûbi Işıksal, 21. yüzyılda, Hicaz makamındaki dinî eserlerde Türk Aksağı usûlünü tercih eden ilk ve tek betekârdır. Mümin Salman ise 21. yüzyılda Hicaz makamındaki dinî eserlerde Semâi usûlünü tercih eden ilk ve tek bestekârdır. (Bkz: Tablo 17)

Tablo 17 Hicaz makamında Bir Dinî Eseri Olan Bestecilerin Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Yusuf Ömürlü	1	Ağlamakla tâyyadedersin menzil-i maksûdunu	İlahi	Devr-i Hindi
Haydar Akdemir	2	Hak Teâlâ der kesiran zikredin	İlahi	Düyek
Suphi İdrisoğlu	3	Bir gül bahçesine girdim	İlahi	Sofyan
Korkut Samancı	4	Kuru dikende gül biter	İlahi	Sofyan
Süleyman Erguner (Torun)	5	Aşkın aldı benden beni bana seni gerek seni	İlahi	Düyek
S.Eyyübi Işıksal	6	Ben mest-i cânan olmuşam	İlahi	Türk Aksağı
Fâruk Şâhin	7	Canda misâfir Tanrıyı hoş tut	İlahi	Sofyan
Osman Nûri Özpekel	8	Gel ey cânımın cânânı can evimde cânân ağlar	İlahi	Sofyan
Ahmet Özhan	9	Maksad-ı âşıkların hikmet-i Yezdân olur	İlahi	Sofyan
Erol Sayan	10	N'oldu bu gönüm n'oldu bu gönüm derd ü gamnla doldu bu gönüm	İlahi	Sofyan
Metin Everes	11	Senden gelen her derdi ben çileyi ülfet bilirim	İlahi	Sofyan
Murat Derin	12	Az biliriz çok söyleriz bilmem yâ Rab biz n'eyleriz	İlahi	Sofyan
İzzettin Eskidemir	13	Ben bende-i Ahmed'em	İlahi	Sofyan
Kemâl Tezergil	14	Devran içre devrânım şükür Elhamdülillâh	İlahi	Düyek
Kenan Olguncan	15	Dolduruyor gönümü senin sevgin Allah'ım	İlahi	Sofyan
Veysel Dalsaldı	16	Düştü çün kim Kerbelâ'ya gözleri şehlä Hüseyin	İlahi	Devr-i Hindi
Mümin Salman	17	Eskişehir Sarıköy'de yaşar gider Yünüs Emre	İlahi	Semâi
Uğur İnan	18	Ey Nebiy-yi ahir-zaman	İlahi	Düyek
Özan Ergiydiren	19	Şah iken lâhutta ey aşk ser- niğün ettin beni	İlahi	Devr-i Hindi
Hüsnü Sarier (Himmeti)	20	Hiç bulunmaz akranı mahz-ı lutf-u yezdânî	İlahi	Nim Sofyan

Bestecisi ve Yüzyılı Belli Olmayan Eserler

Bestecisi belli olmayan Hicaz makamında bestelenmiş dinî eserlerde yoğun olarak İlahi formu tercih edilmiştir. İlahi formundan başka Nefes, Şuğul ve Tevşih formları da kullanılmıştır. Hicaz makamında bestelenmiş dinî eserlerde kullanılan usûllerden farklı olarak bu bölümde ilk kez Bektâşi Raksı usûlü karşımıza çıkmaktadır. (Bkz: Tablo 18)

Tablo 18 Bestecisi ve Yüzyılı Belli Olmayan Hicaz makamında Bestelenmiş Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
-	1	Ah olaydım ben de derviş olaydım	İlahi	Düyek
-	2	Aşk bezirgânı sermâye canı	İlahi	Sofyan
-	3	Ben dervişim diyene bir ün idesim gelir	İlahi	Sofyan
-	4	Derdine derman isteyen gelsin	İlahi	Nim Sofyan
-	5	Esmâ-i ilâhiye'de bîhad hünerim var	İlahi	Devr-i Hindi
-	6	Gir semâya zikr ile gel yâne yâne Hû deyü	İlahi	Sofyan
-	7	Gönül hayrân oluptur aşk elinden	İlahi	Sofyan
-	8	Hak şer'leri hayr eyler	İlahi	Sofyan
-	9	İlham ile dün gece seyrettim Muhammed'i	İlahi	Sofyan
-	10	Mâil oldum bahçesinde	İlahi	Sofyan

		hurmayâ		
-	11	Mest ü hayrânım zâr ü giryânım	İlâhi	Sofyan
-	12	Nice bir uyursun uyanmaz mısın	İlâhi	Sofyan
-	13	Seyr ettim Muhammed'i doğmuş nûrlar içinde	İlâhi	Sofyan
-	14	Şol cennetin ırmaqları akar Allah Allah deyu	İlâhi	Evsat
-	15	Taştı rahmet deryâsı gark oldu cümle âsi	İlâhi	Düyek
-	16	Bir şehre erişti yolum dört yanı düz meydan kamu	İlâhi	Düyek
-	17	Bir araya gelse üçbeş âşıklar	Nefes	Düyek
-	18	Erenlerin cem'inde dolu sundum elimle	Nefes	Yürük Semâi
-	19	Evliyâdan gelen kelâm okunan Kur'an değil mi	Nefes	Sofyan
-	20	Han bağına kurulmuş âşkların otağı	Nefes	Yürük Semâi
-	21	Safâ geldin erenler muhabbet eyleyen câna aşk olsun	Nefes	Devr-i Revân
-	22	Önüne bir cebel düştü	Nefes	Bektâşi Raksı
-	23	Abdülkadir yâ Geylânî	Şuğul	Sofyan
-	24	Çün doğup tuttu cihan yüzünü hüsnün güneşi	Tevşih	Sofyan
-	25	Ey Hûda'dan lûtf u ihsan isteyen	Tevşih	Evsat

Yüzyılı Tespit Edilemeyen Bestecilerin Eserleri

Yüzyılı tespit edilemeyen bestecilerin eserleri Tablo 19 da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere 7 besteci tarafından 8 eser bestelenmiştir. Bestelenen eserlerin 2'si Durak, 1'i Tevşih ve 5 tanesi de İlâhi Formundadır. Besteciler eserlerinde Durak Evferi, Düyek, Sofyan, Nim Sofyan ve Serbest usûlleri tercih etmişlerdir. (Bkz: Tablo 19)

Tablo 19 Yüzyılı Tespit Edilemeyen Bestecilerin Hicaz makamında Bestelemiş Olduğu Dinî Eserler

Bestecisi	Numarası	Eserin Adı	Formu	Usûlü
Hacı Mehmet Efendi	1	Düştü cânâ âkıbet sevdâ-yı aşk	Durak	Durak Evferi
İhsan Bey	2	Zuhûr-i maksad-ı âdem Resûl-i Kibriyâ'dandır	Durak	Serbest
İhsan Bey	3	Dil hanesi mir'at-ı Hak Sırr-ı Cemalullahı gör	İlâhi	Düyek
İsmail Nisfet(Hafız)	4	Cihâna mahz-ı rahmettir vücûdun yâ Resûlallah	İlâhi	Düyek
Muhtar Efendi	5	Rûy-i siyâhım ile dergâhe huzûr-ı Pire niyâze geldim	İlâhi	Düyek
Hüseyin Feyzî Bey	6	Derd-i aşkın yaktı beni yâ Muhammed Mustafa	Tevşih	Düyek
Kenan Aşkî	7	Müştâkım yâre yok mu bir çâre	İlâhi	Sofyan

Yüzyıllara Göre Hicaz makamında Bestelenen Dinî Eserlerde Kullanılan Usûllerin Dağılımı

Tablo 20 Yüzyıllara Göre Hicaz makamında Bestelenen Dinî Eserlerde Kullanılan Usûllerin Dağılımı

Sıra No.	Usûl	18.YY.	19.YY.	20.YY.	21.YY.	TOPLAM
1	Sofyan	-	7	15	28	50
2	Nim Sofyan	-	-	3	3	6
3	Sofyan Aksak(Değişmeli)	-	-	1	-	1
4	Düyek	1	3	11	14	29
5	Düyek-Sofyan(Değişmeli)	-	-	-	1	1
6	Semaî	-	-	2	1	3
7	Evsat	1	2	1	1	5
8	Nim Evsat	-	-	1	-	1
9	Müsemmen	-	-	-	2	2
10	Fahte	-	-	1	-	1
11	Aksak	-	-	1	-	1
12	Türk Aksağı	-	-	-	1	1
13	Devr-i Hindî	-	-	3	4	7
14	Devr-i Revan	-	-	1	-	1
15	Durak Evferi	-	-	9	-	9
16	Serbest	-	1	-	-	1
TOPLAM		2	13	49	55	119

3.8.Bestecisi ve Yüzyılı Belli Olmayan Hicaz makamında Bestelenmiş Dinî Eserlerin Usûl Dağılımı

Tablo 21 Bestecisi ve Yüzyılı Belli Olmayan Hicaz makamında Bestelenmiş Dinî Eserlerin Usûl Dağılımı

Usûl	Yüzyılı Tespit Edilemeyenler	Bestecisi Belli Olmayanlar	Kaç Kez Kullanıldığı
Sofyan	1	13	14
Düyek	4	4	8
Nim Sofyan	-	1	1
Evsat	-	2	2
Yürük Semaî	-	2	2
Durak Evferi	1	-	1
Devr-i Hindî	-	1	1
Devr-i Revan	-	1	1
Bektaşî Raksı	-	1	1
Serbest	1	-	1
TOPLAM	7	25	32

Hicaz makamındaki Besteci ve Bestelenen Dinî Eser Sayılarının Yüzyıllara Göre Karşılaştırılması

Tablo 22 Hicaz makamındaki Besteci ve Bestelenen Dinî Eser Sayılarının Yüzyıllara Göre Karşılaştırılması

	18.YY.	19.YY.	20.YY.	21.YY.	TOPLAM
Besteci Sayısı	2	9	20	32	63
Bestelenen Dinî Eser Sayısı	2	13	49	55	119

Hicaz makamında Kullanılan Dinî Formların Yüzyıllara Göre Dağılımı

Tablo 23 Hicaz makamında Kullanılan Dinî Formların Yüzyıllara Göre Dağılımı

FORM	18. YY.	19. YY.	20. YY.	21. YY.	TOPLAM
Dua	-	-	1	2	3
Durak	-	1	9	-	10
İlahi	1	11	37	53	102
Nefes	-	-	1	-	1
Şuğul	-	1	-	-	1
Tevşih	1	-	1	-	2
TOPLAM	2	13	49	55	119

Bestecisi ve Yüzyılı Belli Olmayan Hicaz makamında Bestelenmiş Dinî Eserlerin Form Dağılımı**Tablo 24 Bestecisi Ve Yüzyılı Belli Olmayan Hicaz makamında Bestelenmiş Dinî Eserlerin Form Dağılımı**

Form	Yüzyılı Tespit Edilemeyenler	Bestecisi Belli Olmayanlar	Kaç Kez Kullanıldığı
İlahi	4	16	20
Nefes	-	6	6
Durak	2	-	2
Tevşih	1	2	3
Şuğul	-	1	1
Toplam	7	25	32

TRT Repertuarında Bulunmayıp Başka Kaynaklarda Rastlanan Hicaz makamındaki Dinî Eserler

TRT Repertuarından yer almayan ancak Sadeddin Nüzhed ERGUN'un hazırlamış olduğu "Türk Musikisi Antolojisi" adlı kitapta bulunan Hicaz makamındaki dinî eserler tablo halinde sıralanmıştır.(Bkz. Tablo 25)

Tablo 25 TRT Repertuarında Bulunmayıp Başka Kaynaklarda Rastlanan Hicaz makamındaki Dinî Eserler

Sıra No.	Eser	Besteci
1	Kim ki candan geçmez	Ali Şirügani
2	Müsehhar emrine hep	Ali Şirügani
3	İnile ey derdli gönül inile	Ali Şirügani(uzzal) bu eser ilk bölümde de var
4	Derdli derdli ne gezersin	Mustafa Efendi (Çâläkzâde) (Uzzal)
5	Sûretâ emsâl ü akrân	Mustafa Efendi (Çâläkzâde) (Uzzal)
6	Bülbül niçün âh ü feryad	Mustafa Efendi (Çâläkzâde) (Uzzal)
7	Bağ-ı cemâle çün irem	Mustafa Efendi (Çâläkzâde) (Zirgüle)
8	Yâ rabbi cennet evine	Mustafa Efendi (Çâläkzâde)
9	Bir gece yatur iken ben	İsmail Dede
10	Beni bu nefsim	İsmail dede

11	Dilhânesi mir'ât-i Hak	Zekâi Dede
12	Vefî Kametil eşyâi	Zekâi Dede
13	Sâdâtiyen - Nakşîye	Zekâi Dede
14	Taaşşaktu bi-envâr-i cemâlek	Zekâi Dede
15	Yâ amân-el-hâifnâ	Zekâi Dede
16	Ente nüshatülevan	Zekâi Dede
17	Salli ve Sellim	Zekâi Dede
18	Şûeide vü şeydâ	Zekâi Dede
19	Cenâb-ı pâkine lâyük amel	Zekâi Dede
20	Yâ Seyyidî işfa'lenâ	Zekâi Dede
21	Şâh-ı iklim-i risâlet	Zekâi Dede
22	Ey Hudâ'nın sevgili mahbûbu	Zekâi Dede
23	Senin âşıkların kılmaz	Hacı Arif Bey
24	Mahzen-i esrâr-ı şâh-ı Mürtezâsın yâ Hüseyin	Hacı Arif Bey
25	Mâzâ alâ men	Hacı Faik Bey
26	Hâkipâ-yi Mustafâ'ya	Hacı Faik Bey
27	Gelin gidelim	Hacı Faik Bey
28	Söylemem râz-ı derûnum	Hacı Faik Bey
29	Ey Fâtıma ey Fâtıma	Ahmet Irsoy
30	Yâ Kutb Abdülkadir	Ahmet Irsoy
31	Şeribnâ alâ zikril habib	Ahmet Irsoy
32	Dilerim bakmaya rabbim	Ahmet Irsoy
33	Sen bana benden yakınsın	Musullu H. Osman
34	Ârif ol âyine-i insana bak	Musullu H. Osman
35	Yâ-vâsi'-al-mağfîret	Ali Aşkî
36	Tulû' este gönülden	Ali Aşkî
37	Hak'ka teslim etmeyen cân ü dilini	Yusuf Çelebi(Uzzal)
38	Nûr-i Fahr-i âleme	Yusuf Çelebi
39	Aşkın Meyine Kandın	Sütçüzade Hafız
40	Ey bülbül-i nâlende	Hasan Ağa
41	Yâmen livai	Nâyi Osman
42	Men Şâhbâz-ı Kudsem	Ahmed Ağa
43	Düştü cânâ Âkıbet	Kalburcuzade
44	Men âşık-ı an hüsnem	Kühî Abdurrahim
45	Aşkın âyan oldu	A.Nesib
46	Mevlâm senin âşıkların	Mustafa İzzet
47	Şebpîr ü Şebper	Mutafzâde
48	Abdülkadir ya Seyyidî	Dellâl Osman
49	Dilhânesi pür nûr olur	Osman Bey
50	Ey Habîb-i Hazret-i Rahman	Esad Çavuş
51	Yâ melcelefukara	Müezzin Hafız Tevfik Bey
52	Vücudun mazhar-ı sırrı-ı ezeldir yâ Resûlâllah	İzmirli Râkım
53	Bir şehre uğradı yolum	Hoca Fehmi
54	Cümle hüccâc ile giydik yine ihrâm ü abâ	Dedezâde Osman
55	Rabbünallahullezî	Hatib Zâkirî(Uzzal)
56	Kardeşrakatid dünya	Vehbî Osman(Uzzal)
57	İdüb âşıklara in'âm-ı külli	Receb(Uzzal)

58	Ey gönül gel ağlama	Neyzen Derviş Mehmed(Uzzal)
59	Maksadı âşıkların	Goncazade(Uzzal)
60	Gönlümü şâm ü seher aşkınla hayrân eyle dost	Buhurîzade(Uzzal)
61	Aşkın dütür hayâtım	Ş. Mehmed(Uzzal)
62	Ehl-i derdin derdine	Bursalı Sadık(Uzzal)
63	Tıynet-i âdemde	Duhanî Şerif(Uzzal)
64	Benem ol aşk bahresi	Koğarcızâde(Zirgüle)

TRT Repertuarı Kayıtlarına Girmeyen Ancak Türk Müziğinde Önemli Bir Yeri Olan Hicaz makamındaki Mevlevî Ayinleri

TRT Repertuarı kayıtlarında yer almayan ancak Türk Müziğinde önemli bir yere sahip olan Hicaz makamındaki Mevlevî Ayinleri çeşitli kaynaklardan tespit edilerek tablo halinde sıralanmıştır. (Bkz. Tablo 26)

Tablo 26. TRT Repertuarı Kayıtlarına Girmeyen Ancak Türk Müziğinde Önemli Bir Yeri Olan Hicaz makamındaki Mevlevî Ayinleri

Besteci	Sıra No.	Form
Hüseyin Sadettin AREL	1	Mevlevî Ayini(Uzzal)
Hüseyin Sadettin AREL	2	Mevlevî Ayini
Osman Dede	3	Mevlevî Ayini
Abdurrahim Künhi Dede	4	Mevlevî Ayini
Musâhib Seyyid Ahmet Ağa	5	Mevlevî Ayini

Sonuç

Çalışmanın sonuç bölümünde TRT repertuarında bulunan Hicaz makamındaki dinî eserler ile ilgili şu verilere ulaşılmıştır,

- Hicaz makamındaki dinî eserlere ilk olarak 18. yüzyılda rastlanılmaktadır.
- Hicaz makamında 63 besteci tarafından 6 farklı formda 16 değişik usûlde dinî eser bestelenmiştir.
- Hicaz makamında İlahi formunun 102 kez kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Hicaz makamında Sofyan usûlünün 50 kez kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Hicaz makamında en fazla dinî eser veren besteciler 9 eserle Hüseyin Sadettin Arel ve Bekir Sıtkı Sezgin'dir.
- TRT repertuarında olmayan ancak bazı önemli kaynaklarda yer alan 64 eser tespit edilmiştir.
- 18. yüzyılda Düyek ve Evsat olmak üzere 2 usûl kullanılırken yüzyıllar ilerledikçe usûllerdeki çeşitlilik artmıştır.
- 18. Yy. Hicaz makamında 2 farklı dinî formun 2 farklı usûl ile bestelendiği görülmektedir.
- 19. Yy. Hicaz makamında 3 farklı dinî formun 4 farklı usûl ile bestelendiği görülmektedir.
- 20. Yy. Hicaz makamında 5 farklı dinî formun 12 farklı usûl ile bestelendiği görülmektedir.
- 21. Yy. Hicaz makamında 2 farklı dinî formun 9 farklı usûl ile bestelendiği görülmektedir.
- Belirlenen zaman diliminde Hicaz makamında dinî eseri olan kadın bestekâra sadece 19. yüzyılda rastlanmaktadır.
- İlahi formunda bestelenen eser sayısının yüzyıllar geçtikçe sayısının çoğalması ve 21. yy. Hicaz makamında çok sayıda İlahi bestelenmiş olmasının nedenleri ayrı bir araştırma konusudur.

Kaynaklar

AKDOĞU, O. (1991) "Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri". Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 1347

AKDOĞU, O. (1993). "Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri - H.S. Arel." Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

AKDOĞU, O. (1999). "Ulusal Müzikoloji Dergisi", 1: 2.

BAŞARA, E. (2007). "Hasan Tahsin'in Gül-Zâr-ı Mûsikî Adlı Eserinde Usûller Ve makamlar". Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları 103

ERGUN, S. N. (1942). Türk Musiki Antolojisi İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

HATIPOĞLU, E. (2011) Mevlevî Âyinleri . İstanbul: Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları 215

KAYGUSUZ, N. (2006) "Muallim İsmail Hakkı Bey ve Mûsikî Tekâmül Dersleri". İstanbul: İTÜ yayınları.

KARASAR, N. (1999). "Bilimsel Araştırma Yöntemi", Ankara: Nobel Yayınları.

TANRIKORUR, C. (2005). Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi. İstanbul: Dergâh Yayınları.

TRT (1995). "TRT Türk Sanat Müziği Sözlü Eserler Repertuarı". Ankara: TRT Yayınları.

TURA, Y. (2006) "Tedkik ü Tahkik (İnceleme ve Gerçeği Araştırma-Nâsır Abdülbâkî Dede)". İstanbul: Pan Yayıncılık

YAVAŞCA, A. (2002) "Türk Mûsikîsinde Kompozisyon ve Beste Biçimleri". İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları

EXAMINATION OF RELIGIOUS WORKS IN MAQAM HIJAZ IN THE TRT REPERTOIRE IN TERMS OF COMPOSER, RHYTHM, AND FORM

Abstract

In this study, the distribution of religious works composed in Maqam Hijaz and included in TRT repertoire in terms of composers, forms, and rhythm were examined for the period between the 18th century, when the first religious work in Maqam Hijaz was identified, and the 21st century. The number of works, composers, the variety of rhythm and forms used in the Maqam Hijaz were determined and given in tables under the headings by the centuries for the period between the 18th century and the 21st century. The research data were obtained by reviewing TRT Turkish Arts Music vocal works repertoire and related literature. In the literature review stage, the scientific articles and the books, including the theoretical ones, related to the subject were reviewed.

Keywords: maqam, Maqam Hijaz, religious music, form, rhythm